

H.C.Andersen i Sverige: H.C.Andersen og hans to svenske veninder

från en serier föreläsningar av Monica Braw år 2005 på Folkeuniversitetet i Köpenhamn med anledning av 200-årsjubileet av H.C. Andersens födelse.

Til sommer 1837 tog H.C.Andersen til Sverige den første gang til sommer 1837. Han kom med færgen fra Helsingør til Helsingborg, derfra med diligence til Trollhättan og så med kanalbåd på Göta kanal videre mod Stockholm.

Andersen var nok interesseret i at se Sverige men han var også meget optaget af at skulle blive berømt. Hans ry havde begyndt at vokse og han var bare så glad for det. Senere samme år som han havde været i Sverige, i september, skrev han jo til Henriette Hanck:

Jeg griber efter Æren, som den Gjærrige efter Guldets Klang, begge dele er vistnok tomt, men een Ting må maa man være begejstret for i denne Verden, ellers falder man sammen og raadner!

Den gang skrev han til hende om besøg fra en fransk journalist der var kommet til København før at studere skandinavisk kultur. Andersen fortalte ham om det eventyr som var hans liv og franskmændene spurgte: "Men maa hele Europa vide det?" Andersen afslører for Henriette Hanck at

jeg var - vil De kalde det forfængelig nok, til at sige, 'jeg hører Verden til! Lad dem kun Alle vide hvad jeg tænker og føler'

Det var i sådant humør han også havde rejst til Sverige nogle måneder tidligere. Han var indstillet på at fortælle om sig selv og ha alle at vide hvem han var. I Sverige var han kendt for sit digt Et døende barn, men hans Eventyr var endnu ikke oversatte. De kom først året efter rejsen, formodentligt som et resultat lige af det han stillede sig in på at få til stand.

Han var heldig allerede før han nåede Stockholm. Ifølge hvad han selv skriver, havde han ikke rigtig nogle introduktionsbreve med. Ombord på damperen mødte han dog Fredrika Bremer. Hun var allerede meget berømt, ikke mindst for "Teckningar ur hvardagslifvet". Andersen skildrede mødet tre forskellige gange: i sin dagbog, i et breve til Henriette Wulff og i Mit Livs Eventyr. De er lidt forskellige versioner men lade os læse den fra Mit Livs Eventyr, den er fuld av lif:

Paa Canalen mellem Trollhättan og Venersborg havde jeg lige spurgt Capitainen ombord og nogle af de Medreisende, om hvilke svenske Forfattere der levede i Stockholm, og udtalte min Lyst til at see og tale med Frøken Bremer. "Ja, hende træffer De ikke!" sagde Capitainen, "hun er før Øieblikket i Besøg i Norge!" - "Hun kommer vel, maa komme tilbage, medens jeg er her!" sagde jeg i Spøg og tilføiede:"Paa Resie har jeg altid Lykken med, saa at det Meeste, jeg ønsker, bliver opfyldt." - "Men næppe denne Gang!" sagde Capitainen. Tre Timer efter, da vi skulde bort fra Venersborg, hvor vi laae og tog Varer og Passagerer ombord, kom han leende med Listen over de ny tiltraadte Reisende og raabte høit: "Lykkelige Menneske! jo, De har Lykken, Frøken Bremer er her og seiler med til Stockholm!".....

.....Klokken Tre om Morgonen stod jeg op for at see Solopgangen, foruden mig kom endnu fra Kahytterne Een, det var en Dame, ikke ung, ikke gammel, indhyllet i Shawl og Kaabe - ogsaa hun vilde see Solen staae op. Jeg tænkte: er Frøken Bremer her ombord, saa maa det være hende! jeg begyndte en Samtale, hun svarede høfligt men fremmed, og da jeg spurgte hende, om hun ikke var Forfatterinde til de bekjendte Romaner, gav hun et undvigende Svar og spurgte nu om mit Navn, hun kjendte det men tilstod, at hun ingen af mine Skrifter havde læst, spurgte, om jeg intet Exemplar af disse eiede hos mig, jeg havde just Improvisatoren....jeg laante hende den og hun gik ned i sin Kahyt og kom ikke frem hele Formiddagen, men da jeg igjen saa hende, var hendes Ansigt klart og fuldt af Hjertelighed, hun trykkede min Haand, sagde, at hun havde læst det Meste af første Deel af Bogen, og nu kjendte hun mig....”

Ja, Andersen var virkelig heldig. Bremer havde tilbragt lang tid hos sin veninde grevinden Stina Sommehielm på hendes gård Tomb ude på landet ikke ret langt fra Christiania, altså vore dages Oslo. Hun havde taget derhen fordi hun var træt af Stockholm og all den sociale omgang hun var nødt til at deltage i der. Hun kunne virkelig godt lide det stille og hun ønskede helst af alt ha ro til at tænke og skrive. I et brev til sin ven Per Johan Böklin, som vi vil høre om mere senere, forklarede hun sin glæde ved at være kommet til Tomb og Norge, langt væk fra societetslif:

Jeg kender ingen her, ingen der forlanger mig med til samtale og selskab, ingen visitter at få, intet at gøre, ingen pligter til omgangsliv; jeg er alene, i fremmede land og er min egen i ro! Hvis du kun vidste...hvor lyksalig denne følelse, denne tanke er for mig!

Hun tog til Norge i juni 1835 og blev der helt til 1837. At hun kom derfra lige netop den gang, og på det tidspunkt da Andersen også var på vej til Stockholm var aldeles ikke planeret. Hun var meget tilfreds med sit stille liv, det var så stille at hun hele vinteren havde haft tid at studere en puppes udvikling til sommerfugl. Det var en metafor hun kom til at bruge mange gange, for eksempel om kvindens forvandling fra at være helt knyttet til hjemmet til at komme ud i samfundet. Den svenske litteraturforsker Carina Burman syns også at billedet kan bruges om Fredrika Bremer selv - hun hvilede som en puppe under de unge år og foldede sig senere ud som en stor kunstner.

I hvert fald ville hun ikke ha rejst fra Tomb og heller ikke mødt Andersen den gang hvis ikke hendes søster Hedda var blevet så alvorligt syg at der var fare for hendes liv. Fredrika beskrev sygdommen som kræft i tarmen. Hedda havde frygtelige smerter, så frygtelige at søstrene diskuterede menneskets ret til at tage sit eget liv. Fredrika var parat til at hjælpe søsteren, en form for dødshjælp som vi jo diskuterer også i vore dage. Det skete nu en gang ikke, og moderen, en anden søster, Agathe, og den syge Hedda tog til Paris i håb om at finde læge som kunde hjælpe hende.

Fredrika Bremer var altså formodentlig ikke så lykkelig den morgengry hun stod på dæk for at se solen stå op og så mødtes med Andersen. Måske var det før at få tiden til at gå som hun læste hans Improvisatoren hele formiddagen. I hvert fald blev hun glad for den og var parat til at skrive introduktionsbreve af den slags man tit havde med sig den gang. Brevet var stillet til en av Sveriges den gang største levende forfatter, som også var Fredrikas gode ven, Erik Gustaf Geijer, professor i historie og medlem af Det svenske akademi. Andersen brugte det aldrig. Måske har han ikke syntes særlig om hendes beskrivelse af ham:

Herr Andersen med lidt mærkelig ydre men enkel, følsom, med et varmt hjerte, god, børnefrom og forfatter til gode bøger”.

På den anden side, måske ville Fredrika ikke helt have liget hvordan Andersen beskrev hende i sin dagbog:

Hun havde brune Klæder, en broderet Krave, Straahat med gule Baand, høit opknappede Sko, en Chokoladefarvet Kaabe, lidt røde Øine”

og til Henriette Wulff:

...hun er høist rolig, men elskelig Character, dyb og kvindlig, men over de 40 Aar.”

Faktisk var hun kun 35, tre år ældre end Andersen selv.

Alligevel, dette blev begyndelsen til livslang Venskab mellem de to feterede, verdensberømte forfattere. De havde meget fælles men var også meget forskellige.

Lad os først se på hvem Fredrika Bremer var. Hun blev født i en velhavende familie i Åbo i Finland i 1801. Hendes farfar havde været skibsreder, industriemand og købmand, den rigeste mand i byen og den der betalt mest skat. Hendes far Carl Frederic Bremer studerede i Göttingen og i Hamburg, men det blev ikke rigtig til noget. Han blev sagt at være ”hovedsvækket” og blev sendt på en rejse ud i Europa. Men penge var der, og han blev giftet med en meget smuk og charmerende ung dame med sans for elegant tøj, Birgitta Charlotta. Hendes far var embedsmand og hun havde en alkoholiseret bror som lånte penge av Carl Frederic. Birgitta Charlotta havde en pige før Fredrika og efterpå var der tre søstre til og to brødre.

På samme måde som H.C.Andersen skrev Fredrika Bremer flere selvbiografier eller begyndt på dem så man ved ikke rigtig hvad som er sandt. I øvrig kunde hun ikke mindes ret meget fra Finland fordi familien flyttede allerede når Fredrika var tre år til Sverige. Hendes far var bange for at russerne skulle tage Finland og så skulle han måske miste alt han ejede. I 1809 tabte jo faktisk Sverige Finland til Rusland. Men i et brev til sin tyske udgiver skrev Bremer senere at der kun var en ting hun mindes fra Finland , og det var et ord: Jumala - et ord hun syntes hun kunde høre både i uvej og i sart vind. Jumala betyder Gud. Bremer var hele sit liv optaget spørgsmål om religion.

Men plejer at sige at barndommen sætter dybe spor i mennesket og sådan var det sikkert med Fredrika Bremer, helt fysisk. Det var en meget streng opvækst, specielt med mad. Hendes mor syntes at det var vigtigt at pigerne ikke blev tykke, ja, de skulle holdes rigtigt små som heltinderne i romaner. Børn der spiste for meget blev også dumme. Det var almindeligt blandt overklassen den gang at tænke sådan. De fik ikke smage noget af alle de gode retter som faderen fik til morgenmad. Morgen og aften fik de kun mælk og knækkebrød. Till frokost klokken to om eftermiddagen spiste de voksne mange forskellige retter men børnene fik kun tre. Till te klokken 6 skete de at de fik en tvebak, ellers fik de kun se på. Børnene var sultne og fandt på måder at stjæle mad.

Det var vel nok arvet også, men hele sit liv var Fredrika Bremer meget lille og tynd og når hun var død tog man gipsafstøbning af hendes ekstremt lille hånd.

Der var heller ingen frihed. Børnene måtte ikke træffe andre mennesker eller børn fordi moderen syntes de skulle holdes væk fra alt ondt. Om vinteren fik de ikke en gang gå udenom. De boede i Stockholm - hvem ved hvad der kunde ske.

Carl Frederik Bremer købte slottet Årsta og senere også slottet Nynäs, begge ikke så langt fra Stockholm. Det var på Årsta som Fredrika kom at tilbringe mange, mange år af sit liv og om end det blev solgt når hun var voksen, blev hun indbudt at bo i sit pigeværelse når hun blev gammel, og det var der hun døde i 1865.

Fredrika kun ikke lide den strenge opvækst hun havde og reagerede gennem at slå ting sønder og sammen. Hun klippede tøj og gardiner i stykker, ikke kun som sjov men også for at finde ud for eksempel vad der var indeni en dukke.

Carina Burman siger at Bremers var ikke nogen "trevlig" familie. En grund dertil var faderen som aldrig havde noget job men levede på sine penge. Han havde et svært humør og var tit depressiv. Moderen ville så gerne gøre hvad manden syntes var rigtig. Begge forældre havde ambitioner at omgås med adelige og håbede på at pigerne måtte giftes fint. Det troede nu ikke Fredrika om sig selv -

"jeg gik kejtet, jeg sat kejtet, jeg nejede kejtet"

fortæller hun. Af de andre søskende var store søster Charlotta den som altid fandt et kompromis, Hedda var langsom men havde et godt hjerte, Claes brugt alle penge han kunde finde på, Sophie døde helt ung, Agathe blev Fredrikas meget gode ven på trods af forskellig alder - hun hade sned ryg ligesom Andersens kære veninde Jytte Wulff, og August døde også ung.

Børnene havde hjemmelærer og lærte mange ting. Fredrika begyndt allerede som barn at skrive til alle de fester og selskabelige samvær som var så almindelige. Hun læste romaner som var blevet oversatte fra andre sprog - det blev faktisk Fredrika selv som begyndte den svenske romanen. Sammen med søsteren Charlotta oversatte hun en religiøs bog fra tysk til svensk, et stort projekt som tog flere år.

Hun lærte også at tegne. Hun blev meget god til det og virker til altid at ha haft papir med til at tegne profiler.

Som ung rejste hun med familien på den næsten obligatoriske udlandsrejse til Tyskland, Schweiz og Frankrig. Det var en af få rejser overhoved som hun gjorde før hun kom i gang med sine virkeligt store rejser mere end tyve år senere. Hun syntes ikke at familien kom sig vel til pas i Paris og fortalt mange år senere i bogen Lifvet i gamla verlden at hendes familie havde været

som et skandinavisk lille fartøj slynget i det brusende Pariser-hav og halvt gået til grunde der.

Men det værste i hendes unge liv var at hun på rejsen ikke fik tilfælde til at studere nok, lære om væsentlige ting, tale sammen om vigtige ting. Hun skrev senere i sin selvbiografi:

For al verdens ting og guld, ja sogar for Tegners snilde, vilde jeg ikke gøre denne rejse på denne måde på ny.

Hun var fortvivlet og følte sig diskrimineret. Hun stod udenfor det liv som interesserede hende så brændende, nemlig at lære og at nyde lærdommen. Hun var grim, hun var svær at omgås med, hun var rig og nu havde hun også forstået at det ingen fordel var at være kvinde når man længedes efter det hun ville have.

Hun var 21 år gammel og i et brev senere skrev hun at mellem 20 og 29 års alder kendte hun det hele tiden som om hun pludselig kunde blive sindssyg. Hun blev meget deprimeret og led både psykisk og fysisk. Efterpå beskrev hun det:

År på år forsvandt, alt var lige meget, jeg fik fysiske plager, der vakt af mit indre, et udslag tækkede mit ansigt, mine øjne blev gule, jeg havde både i sjælen og i kroppen en næsten konstant følelse af et meget dybt ubehag, en frost, en følelse af at blive mugget.

Men det blev bedre når hun fik noget at lave. Hun begyndt og hjælpe sin søster Agathe i hendes behandling for den ryg og hun bestemte sig for at blive den tidens sygeplejerske, barmhertighedssøster. Og hun begyndt på at tegne og skrive mere. Hun begynder således på at skrive sin første bog, ”Teckningar utur hvardagslifvet” og tre år senere kommer ”Familien H***”. Hun gik også til kunststudier. Det var en god skole, fordi hun blev beredt til at diskutere sine værker med andre og forsvare dem når hun var sikker på at hun havde ret.

”Teckningar utur hverdagslivet” er satirer over byens kunstige former for selskabsliv i kontrast til det naturlige liv på landet. Der er også kulturelle kommentarer, kærlighed og realisme. Fortællingerne blev meget godt modtaget. ”Familien H***” anses være den første svenske romanen. Den handler om en adelig familie og dens liv fortalt af stuefruen. Der er hverdagsliv og eventyr, kærlighed og erotik. Ingen vidste at det var Fredrika Bremer som havde skrevet de hyldede bøger men 1828 besluttede hun sig til ikke at fornægte det. Alligevel var det først i 1842 som hun begyndte at bruge sit eget navn som forfatterinde.

Dette at man vidste at Bremer var forfatterinde gjorde at hendes kreds blev større, at hun fik nye venter, at hun ikke var så isoleret længere. Der var også dem der ville giftes med hende, men hun sagde nej. Hun var forelsket to gange, men fortalte aldrig i hvem. Når hun var lidt over de tredive skrev hun til den man som mange gange bejlede til hende, Per Johan Böklin, at hun havde elsket to men, og at den ene var gift og aldrig viste at han forstod hendes følelser. Langt senere spørger H.C.Andersen om denne side af hendes liv og hun svarer.

Tro aldrig på noget rygte om giftermål, hvad mig angår. Jeg er viet til min pen. At få lov til t leve i ro med den, med mine bøger - læsning er en af mit livs største nydelser - og med nogle få venner, er alt hvad jeg ønsker for mit liv her på jorden. Jeg er dog også inderligt taknemmelig for mangan tilfældig, skøn kontakt med elskværdige mennesker. Der er altid en dråbe Evighed i den slags kontakter.

Men hun havde en meget nær mandlig vend og det var denne Böklin. Han var lærer i Kristianstad og præst. Fredrikas søster Charlotte var flyttet derhen som gift og Fredrika skulle hjælpe hende under hendes barsel. Det blev til en stimulerende vinter og til en livslang omgang med en intellektuel person som underviste hende i både filosofi, religion og kritisk tænkning. Det var måske naturligt at der også opstod forelskelse. Böklin ville giftes med Fredrika. Det gik mange år før hun havde besluttet sig og formuleret den indstilling vi lige har hørt. Faktisk brugte hun lidt af samme taktik som Jenny Lind brugte mod H.C.Andersen: hun udnævnte sin bejler til bror.

Det var som et resultat af denne venskab som Fredrika Bremer blev et dybt reflekterende menneske, som gerne diskuterede filosofi, religion og moral. Det var ikke helt almindeligt at en kvinde gjorde sådant, og det vakte forbavselse ikke mindst i København. Når Fredrika og Andersen var blevet gode venner den sommer 1837 og hun ikke kun havde givet ham introduktioner men også inviteret ham til sit hjem hvor han traf hendes moder, tænkte hun måske at Andersen vel godt kunde hjælpe hende lidt på den samme måde. Hun havde i lang tid tænkt at tage til København og kom endelig der i december 1848. Før hun kom, havde hun skrevet et brev til Andersen som lød sådan:

Hvad jeg ønsker vore tvenne trefliga rum helst med utsigt åt något större torg eller åt hamnen, dertill uppässning, Kaffe och The inom hus och - framför allt, en *hygglig* och treflig värdinna. Jag vet att Digteren har lättare att finna stora slott i digtens värld än en tarflig och treflig boning i denna sublunariska, men icke dess mindre hoppas jag på Er för att vägleda mig till besagd hem.

Bremer ønskede altså at Andersen skulle finde hende en lille lejlighed hvor hun også kunde komme godt sammen med værtinden og få lidt kaffe eller te indimellem. Hun driller ham lidt om slot, og mener måske ikke kun fantasiens slot - han kunde jo godt lide at bo hos adelige venter på landet - men Fredrika bliver tilfreds med noget mere "sublunarisk", det må vel betyde noget nedfør månen, o forstanden ikke langt væk i skyerne. Hun havde ret, Andersen var ikke rigtig til at arrangere boliger for folk, ikke en gang til sig selv. Han fik Jette Wulff til at ordne det, og det var hun glad for. Hun blev veninde med Fredrika og de begyndte at studere islandsk sammen. Boligen fandt hun hos en frue Thaarup på Amaliengade 121 og Bremer var meget fornøjet. Hun skrev til vennen Bøklin at fra sit vindue kunde hun se "Skeppen...komma och gå, och ibland hägrar Svenska kusten, som öar uppe i luften". Sådan kan man jo se det en dag med godt vejr også i dag, men jeg ved ikke om det er muligt fra Amaliegade mere?

Bremer var meget kendt også i Danmark. Hun ville helst blive på sit værelse og fortalte hvor hun samlede mere og mere bøger - "bunkerne voksede som svampe", sagde hun. Til Bøklin skrev hun:

Ja, når jeg får lov til at leve med bøgerne og med mine tanker - så føler jeg det, som om jeg havde et kald, en opgave at udføre, og at jeg lever for dette. Men når jeg er ude i den brogede, venligtsindede verden, midt i det, der smigrer sanserne eller egenkærligheden - da kommer det vemod over mig.

Men der var mange der ville træffe hende og hun skulle hele tiden til fester og selskaber. Sogar dronning Caroline Amalia inviterede hende til jul, men det var en speciel jul af den slags som Fredrika gerne kom til. Hun var nemlig meget optaget af at hjælpe fattige børn og dronningens julefest tog sted på en skole før den slags børn. Juletalet blev holdt af Grundtvig. Han var en af de mange kendte dansker som Fredrika Bremer mødtes med.

Hun var for eksempel også meget velkommen i familien Bournonville. Hans kone var jo også svensk. Hun havde i forvejen bestemt sig før nogle som hun absolut ville tale med. Det var specielt teologen Hans Lassen Martensen. Hun havde læst hans skrift "Den menneskelige Selvbevidstheds Autonomi" og han gav hende nye bøger. Men efter lange diskussioner fandt hun alligevel ikke svar på alle de spørgsmål om religionen som hun havde håbet på.. Hun holdt dog kontakten med ham og hun kaldet hans bog "Dogmatiken" "et åndeligt Californien". Vi husker at Californien var meget aktuelt i disse år, ikke kun som en plads hvor man kunde finde guld rent konkret, men også et billede som også Andersen brugte i sin "I Sverrig", den gangen i sammenhang med poesi. "Poesiens Californien" talte han om.

Den anden af Fredrikas venner som hun skrev om var H.C. Ørsted. Måske tænkte hun på dem der influerede hendes søgen efter mening når hun talte om disse venner. Hun blev sagtens bedre og bedre ven med Andersen under sin tid i København og lavede en stor fest for ham før han tog til Sverige om sommeren. Men forholdet til ham var af en anden slags, og det skal vi tale om lidt senere. Andersen beundrede dog Ørsted og var den der introducerede Bremer til ham.

Ørsted var jo den store naturvidenskabsmand. Han blev meget vigtig før Bremer som siger at hans skrift "Über die Wesenseinheit des Erkenntnis-Vermögens des ganzen Weltall" blev som et lyn før hende og hun blev en student af ham. Men hun accepterede langt fra hele hans tese som hun siger henviser til idéen, fornuften, ånden. Hun kritiserer at han ikke fortsætter fra det almene til det specifikke når han prøver på at forklare eksistensen. Hun bebrejder ham at han ikke tager hensyn til det, der er specielt for hvert enkelte væsen. Man kan se at hun var et dybt tænkende menneske og det var mange der var forundret over at hun ikke kun tænkte men også gik direkte til de fremstående men i samfundet og forventede sig at de ville tale med hende, en kvinde. Men de gjorde de altså gerne. Den eneste hun ikke fik nogen god kontakt med var Kierkegaard. Det er diskuteret hvorfor hun skrev et brev til ham og bad ham om og komme til hendes værelse på en måde som han misforstod, hvilket fik ham at svare et så bestemt nej at de aldrig træffedes. Hun mente absolut ikke noget uartigt men han blev meget fornærmet og prøvede flere gange på at finde nogle gode svar.

Andersen præsenterede hende også for sin gode ven B. S. Ingemann og Bremer tog ud til Sorø og fik hele familien til gode venner.

Resultatet af hele hendes lange ophold i Danmark blev en lille bog, der mærkeligt nok heder Lif i Norden. Den handler dog om Danmark. Jeg har set den på Malmö Stadsbibliotek hvor den holdes i afdelingen for særligt gamle bøger. Den er knapt en bog, kun et lille hefte på omtrent 60 sider. Hun begynder med at beskrive Danmark som hun ser som et meget stort land der strækker sig fra Grønland til St. Croix i Vestindien og inkluderer Island og Færøerne. Hun opfatter de danske øer som et sydligt land, med forbindelse til det sydlige Europa. Det mærker hun i det danske folk som hun synes er "lifliga i lynnet". Anden steder har hun lignet svenskerne vid bjørnen, de er tunge og langsomme.

Hun skriver også om sine berømte venner: Ingemann som hun hylder med mange ord som:

För honom har lifvet ingen natt, endast skymningar; och menniskohjertat, historien, naturen, fästets stjärna, luftens sky och marken mossa, de äro alla runor ur hvilka han förmår läsa en helig och helgande skrift.

Ørsted hylder hun fordi han, som hun siger, endnu hver dag, ung og eldig på sin alderdom, søger at spride lysglæden af videnskaben til de unge, til de ulærte, til kvinder, til folket.

Martensen hylder hun som en der bringer pånytfødsel til det kirkelige liv. Blot Kierkegaard er hun lidt tilbageholdende med, hvilket vel ikke er forbavsende. Hun kalder ham en Simson Stylites, et søjlehelgen som studerer et eneste punktum hvor han finder alt.

Hun var som sagt god til at tegne og tegnede massevis af profiler. Her er nogle hun gjorde i Danmark:

OH

Tiden i København blev begyndelsen på et nyt liv for Bremer hvor hun i årevis rejste, først i Amerika og siden i fem år i vad hun kaldte Den gamle Verden. Hun havde altid været interesseret i kvindens stilling i samfundet. Mange af hendes egen klasse havde studeret, men de fleste blev hjemme og forventedes at blive gift og egne sin tid til familien og selskabsliv. Et godt eksempel på deres stilling er at Fredrika Bremer var nødt til at "gå till kungs", juridisk bede om at blive myndig - det var kvinder ellers ikke.

I Amerika blev hun endnu mere engageret i kvindens stilling hvilket kom til udtryk i hendes roman Hertha. End i dag er kvindeforeningen Fredrika Bremer-foreningens magasin kaldte Hertha.

Men hvad havde så en kvinde som Fredrika Bremer fælles med H.C.Andersen? Ja, det var vel nok ikke det intellektuelle samtale. Det vidste hun godt. Hun plejede og sende ham sine bøger - ligesom han sendte hende sine - men hun gjorde det med et lille smil, måske også et suk og orden "end jeg næsten tør vædde på at - De ikke læser dem!" Vi har heller ikke nogen tegn på at han gjorde det. Bremer var ikke en der sparede på breve og Andersens til hende eksisterer ikke mere, men af hendes breve kan man jo tit forstå hvad han havde sport om eller kommenteret og der er altså ikke noget om Fredrikas verdensberømte romaner og rejseskildringer.

Men de havde alligevel meget fælles. Vi kan begynde langt tilbage, i barndommen. Vistnok var de ydre forhold helt ulige med den fattige dreng og den rige pige. Men de var begge to meget følsomme børn som blev nødt til at finde sig et eget univers. Desuden var der i begges familier et arv af mental sygdom som forskrækkede dem. Og de opfattede sig selv som grimme og kejtede. Det var ikke kun dem selv. Der er jo mange skildringer af Andersen som ful og det skete også med Bremer i hele hendes liv. Vi har allerede set hvordan hun oplevede sig selv som pige. Som voksen blev hun kaldt "till det yttre liten och ful och en smula missbildad"

og lidt senere

"hon är ganska ful men skulle se bättre ut om hon inte hade så många snedställda tänder...."

og Bournonvilles datter Charlotte beskrev hende som

"en lille, mager, halvgammel Dame, snarere grim end køn med et Par udtryksfulde øjne. Man glemmer dog snart hendes uanselige Ydre for at lytte til hende aandrige, for det meste meget alvorfulde Samtaler; dog mindes jeg også hendes sølvklare, smittende Latter."

Mange vidner om hvordan man glemte hendes ydre når man lærte og kende hende. Her er nogen billeder af hende:

OH

Der var to af Andersens Eventyr Fredrika specielt kunde lide af alle dem hun tit læste op for sine venner. Den ene var Den grimme Ælling. Lige så godt som man kan sige at den handler om H.C.Andersen selv, kan man sige at den passer på Fredrika Bremer. I hvert fald oplevede hun det selv sådan.

Det andre var Tommelise. Det læste hun under den lange tid i Norge og syntes det var hun der var Mulvarpen.

Meget er blevet sagt om H.C.Andersens trang til at blive berømt. Men det var heller ikke fremmed for Fredrika Bremer. Allerede som lille var hun optaget af at blive den bedste blandt sine søskende. En tid stod hun op klokken fire hver morgen og spillede øvelser for at vise sin far at hun kunde blive pianist. Hendes store søster Charlotte skrev lidt surt som voksen: "Fredrika...hvars medfödde begär att vinna ryktbarhet och ära allt mera stegrades, till den grad att hon ofta kände sig djupt olycklig öfver at ej kunna se någon dager att kunna utmärka sig.

Hun ønskede altså at få berøm. Hun skrev, ligesom Andersen, helt fra det hun var ung og prøvede på forskellige kunstarter for at komme derhen.

I det voksne liv var det nok higen at rejse som var fælles. Det tog lang tid inden den kom til Bremer, men siden kunde hun godt måle sig med Andersen. Faktisk prøvede hun

flere gange på at skrive til ham og foreslå at de skulle mødes nogen sted ude i Europa, i Tyskland, hvor de begge to kom. De rejste aldrig sammen - måske var det ikke noget Andersen syntes var så god en idé. Men han var på en måde altid med hende, fordi hun ikke kun læste hans Eventyr for så mange venner og i så mange lænder at man kan sige hun altid prøvede at sprede kendskab til hans bøger. Hun læste også op af hans breve - det gjorde man den gang og måske blev mange breve skrevet netop in den afsigt at de skulle læses og høres af mange.

Selv nydte hun at høre ham selv læse. Når hun var i København skrev hun mange små meddelelser til ham hvor hun bad ham om at komme og læse op. Hun var til og med positiv til hans engelsk - en gang tog hun med sig ham til amerikanske venner på besøg og skrev efterpå at

”de klæder dem umaadeligt hyggeligt at tale Engelsk”!

Nok læste han en del av hendes bøger. Den der hedder Midsommarresan anmeldt han. Hans anmeldelse begyndte:

Når vi ser og hører Jenny Lind på scenen og når vi læser Fredrika Bremers skrifter, føler vi os grebet af samme følelse, vi føler at der her bliver rakt os åndens vin af et rent bæger.

Fredrika Bremer kommenterede også hans skrifter og ikke altid kun berømmende. Om ”Mit livs eventyr” skrev hun at hun ønskede at han havde fortalt lidt om arbejdet i ”hin hemmelighedsfulde værksted, der har frembragt deres Eventyr.”

Der var aldrig nogen romantik mellem de to, men deres venskab holdt helt til Fredrika Bremer døde i 1865.

I et af hendes sidste breve til H.C.Andersen skrev hun bevægende om en ensom nat på Årsta slot vor hun havde vokset op og nu boede.

Romantik var der på den anden side mellem H.C.Andersen og Jenny Lind. Eller i hvert fald fra hans side. Det skal vi tale om i den anden time.

Forfatterens og kunstnerens verden den gang var på en måde større end i dag. De færdedes meget i samme kredser. Når de rejste ud, søgte de op sine kolleger. De kendte hinanden også hvis de hver hjemme i Stockholm, København, Dresden, Paris eller London. Det var derfor ikke mærkeligt at Fredrika Bremer var veninde med sangersken Jenny Lind, en av H.C.Andersens store kærligheder. Hun kendte hende godt, og de mødtes helt á propos på et så mærkeligt sted som Kuba.

Af et af Bremers breve til Andersen om Jenny Lind får man også en fornemmelse af at han ikke havde brugt den helt rigtige måde på at gøre Jenny interesseret i ham.

Jenny Lind var, netop som Andersen, kommet fra en fattig familie. Hendes mor Anna Maria Fellborg var blevet skilt med en lille datter og hendes far Niklas Jonas Fredricsson dukker kun op af og til. Når Jenny fødtes i 1820 blev hun kaldt Johanna Maria og registreret som født av ukendte forældre. Dog stod der at moderen var 27 år gammel. Mærkelig nok er der femten år senere et tillæg hvor jordmoderen attesterer at forældrene er netop Anna Maria Fellborg og faderen en kontorist ved navne Lind, også kaldt Fredricsson. Jenny kom ikke til at kende sin far godt, og det hun kendte var ikke så behageligt. Når hun blev verdensberømt ville han gerne være hendes far og få del i hendes penge, hvilket han også fik.

Hun fødtes midt i Stockholm, på Mäster Samuelsgatan. Hun blev der ikke lang tid fordi moderen placerede hende i en familie på landet, hos degnen i Ed-Sollentuna, nord for Stockholm. Der var ligesom på landet, og hun elskede altid den svenske natur som hun længedes efter alle de år hun var i udlandet.

Når hun var fire tog moderen hende tilbage. Hendes halvsøster var tolv år og det var nok ikke helt rart at komme derhen. Men hun havde sin mormor som holdt meget af hende. Jenny sagde selv, at hendes gamle elskede mormor var ærlig og kontant som svensker kan være. Det sidste var også hendes ord. Det siges at det var gennem mormoderen som Jenny Lind blev meget religiøs og det var hun hele sit liv.

Jennys mor fik penge gennem at undervise i piano og andet. Hun havde også logerer, flere piger somme tider. De betalte ikke kun for at bo men også for brænde og mad, tøj hun ikke længere selv brugte men gav til pigerne og undervisning til dem.

Jenny blev opdaget en gang når hun havde hørt militærmusik fra gaden og gik til pianoet og spillede den på gehør. Når mormor kom in, gemte hun sig under pianoet. Hun var bange for at få skæld ud fordi hun måtte ikke lege med pianoet. Men mormoderen sagde til hendes mor: ”Huske hvad jeg siger: den pige vil blive din hjælp i livet.”

Jenny lgt meget at synge. Hun plejede at sidde i vinduet med sin kat og synge. En dag når hun var ni år gammel blev hun hørt af tjenestepigen til mamsell Lundberg, der var dansøs ved

det Kongelige teater. Hun opsøgte Jennys moder og insisterede på at pigen skulle til teatret. Før kristelige mennesker men også for den borgerlige klasse var det den gang meget syndigt med teater og moderen og mormoderen kunde overhoved ikke tænke sig at lade sin lille pige til den verden. Men det blev alligevel bestemt at hun skulle få prøve på at sange op for sanglæreren ved teatret.

Hun var ikke køn og beskrev sig selv som ”en lille ful, brednæset, sky, kejtet, til væksten sammentrukket tøs”. Men med en gang når hun begyndt at synge blev sanglæreren rørt til tåre. Teaterchefen protesterede og sagde at teatret ikke var nogen børnehavn, det var jo Kongens teater! Men når Jenny sang for ham, blev også han rørt til tåre.

Den gangen var Kongens teater samme som Operaen og Jenny begyndte i Operaens skole. Hun lærte ikke kun sang men også sådant man lærte i en almindelig skole. En tid boede hun i teatret hvor en Madame Bayard holdte logi for unge skuespillerinder. Men efter en tid placerede teatret hende at bo hos sin egen mor som således fik penge for hende. Hun var ikke god mod Jenny og gav ikke pigerne der boede der tilstrækkeligt med mad. Hun og Jenny skændedes tit, og Jenny kunde godt skændes hun med, hun havde nok sit humør fra moderen.

Endelig flygtede hun fra moderen og bad Det Kongelige teater om hjælp. Hun var jo ikke myndig så moderen stillede til slut teateret for domstol. Det hele kompliceredes af at Jennys far pludseligt blandet sig i og ville ha bevis for at han var Jennys far. Det sluttede i hvert fald med at Jenny måtte blive hos Madame Bayard på teaterpensionen. Et år senere, når moderen havde anket dommen, befalede Jenny at flytte hjem. Jennys halvsøster var død og forholdet til moderne blev bedre.

På teateret fik hun lært ikke kun sang men også skuespilkunst. Det var i et skuespil hun debuterede i 1830, når hun lige var fyldt ti år. Skuespillet hed Den polske grube og var et eventyr med meget dans. Hun spillede i flere skuespil og fik meget berøm. En avis anmelder skrev om hende:

Hon röjer i sitt spel en livlig uppfattning, en eld och en känsla som är vida över hennes år...Minnet är lika fullkomligt som örat är säkert, och fattningsgåvan lika snabb som djup: man på en gång förundras och röres av hennes sång.”

Hendes skole rakte syv år til 1833. Da skete noget forfærdeligt: Hendes røst holdt ikke længere. Den tabte sin klang, hun nåede ikke længere de høje toner hun havde sunget så dejligt at man kaldte dem silvertoner. Hun kunde ikke bruges i operaen og var ikke god nok til andet end meget små roller i taleskuespill. Hun blev på teatret, røsten kom delvis tilbage og hun blev ansat som skuespiller. Hun havde flere lærer, og en gang når hun deklameret så intenst som hun bare kunde blev hendes lærer helt stille. Jenny blev bange at hun havde gjort det rigtigt dårligt. Men hun fik se tårer på lærerindens kind og lærerinden sagde:

”Lille tøs, jeg har intet at lære dig. Gør vad din natur siger dig!”

Hendes operadebut den 7 marts 1838 blev hyllet af alle. Hendes røst blev sagt at være stærk og klangfuld i de øvre register men lidt hæs i de nedre. Hun fik berøm før sit temperamentsfulde spil og sin enkelthed og det sagdes at hun elektriserede publikum.

Fredrika Bremer var også der og skrev:

...denna lilla Jenny Lind går mig till hjärtat med sitt enkla och sjäfulla spel; hennes röst är ej mycket stor men kristallren, och sången fullkomlig....det är märkvärdigt att hos denna knappt tjugoåriga, fina, vita, täcka flicka se det lugn, den säkerhet, som vi finna hos den fulländade och medvetna konstnären. Hon tyckes sjunga i ren glädje över sången.”

Jenny Linds datter Jenny Maude skrev i sin biografi over moderen at hun tit fortalte om den dag:

”Jag steg denna morgon upp såsom EN människa och lade mig såsom en annan. Jag hade funnit, hvare min styrka bestod.”

Og datteren fortsætter:

”I hele sit liv betragtede Jenny Lind den dag som en religiøs festdag. Det var hendes fødselsdag som kunstner.”

Det er næsten som at høre om H.C. Andersen som jo også havde en kunstnerlig fødselsdag - den 6 september 1819 som han betragtede som vigtigere end hans rigtige fødselsdag. Sin hidtil største rolle havde hun i Meyerbeers Robert af Normandie, en opera som havde gjort succes i Paris. Den er blevet kaldet et romantisk skrækkedrama. Jenny spillede Alice, den unge uskyldige pige som kæmper for det Gode. Hun var nu berømt og blev inviteret til soireer og samkvem. Den mest berømte værtinde i den tidens Stockholm og Uppsala Malla Silfverstolpe beskrev hende sådan:

”Den behagliga genialiska flickan, aderton år gammal, är lika enkel och anspråkslös i vardagslivet som hon är hänförande på teatern. Utan att vara vacker har hon mer behag än de skönaste, hennes djupa talande ögon, hennes vackra mun med de vackra tänderna och sitt fina godmodiga leende uttrycker välvilja- hon är charmant!”

Bournonville, som var i Sverige på besøg, huskede senere:

Hun var atten Aar gammel, men besad allerede dengang et saa eminent Talent, at hendes udførelse af Alice...stod ved Siden af de Bedste, jeg havde seet og hørt i Paris, og, omendskjøndt hendes Stemme ikke havde naaet sin senere høie Udvikling, havde den dog de samme Sympathier, den samme elektriske Magt, som nu gjør den saa uemodstaaelig. Hun var forgudet.

Det syntes også kongen Karl IV Johan som kaldede hende til hovsangerinde. Hun havde løn fra teatret og nu fik hun også penge som hovsangerinde. Det var utrolige fremgange for en så ung pige.

En anden av hendes beundrere blev den berømte poet og historieprofessor Geijer, som i øvrigt også var god ven med Fredrika Bremer. Han blev helt fortryllet af hendes sang.

Problemerne med hendes mor fortsatte og til slut flygtede Jenny derfra en gang til. Denne gang bad hun musikeren og komponisten Adolf Fredrik Lindblad og hans kone Sophie om at få bo hos dem. Det fik hun - og det blev senere et rigtig triangeldrama. Men i begyndelsen var det et sted hvor hun fik ro.

På trods af fremgangen begyndte hun at tænke at hun trængte til nye lærere, andre end dem hun kunde få i Sverige. Teatret prøvede på at holde hende tilbage gennem at give endnu bedre aftale og dobbelt løn, men Geijer og Lindblad influerede hende og hun besluttede sig til at tage til Paris i et eller to år. Sin farvelkonsert holdt hun i Ladugårdslandets kirke hvor 3000 mennesker kom for at lytte. Dette var hendes farvelsang:

Timmarne flytt; den sista är inne,
avskedets stund vill kväva min röst,
ty blott hos Er kan livas mitt sinne,

och blott för Er kan klappa mitt bröst.

Jenny grædte men hun tog af sted. Rejsen var lang. Den gang var det nemmere at tage med båd end på landevejen, og Jenny Lind tog som sagt mange andre først til Lübeck søvejen, derfra diligencen til Hamburg, så atter med båd, nu til Le Havre, og så landevejen til Paris.

I Paris ville hun opsøge den verdensberømte sanglærer Manuel Garcia. Det var ikke kun ham i hans familie der var verdensberømt i operaverden. Hans far var tenor og skrev operer. Manuel havde selv stået på scenen som baryton. Hans ene søster Maria Malibran var legendarisk. Hennes røst var så stor at hun kaldtes både alt og sopran. Hun var kun 28 år gammel når hun faldt af sin hest og dog snart efterpå.

Den anden søster Pauline Viardot-Garcia var også meget berømt som mezzosopran, komponist og sanglærerinde.

I juli 1841 skulle så Jenny synge op for Manuel Garcia. Hun var altid meget nervøs når hun begyndte at synge men hun plejede at slappe af når hun kom i gang. Den hér gang var der ikke noget med det. Garcia sagde helt enkelt:

”Mademoiselle, vous n’avez plus de voix - De har ikke nogen røst tilbage.”

Man kan let forestille sig Jenny Linds, den feterede sangerskes, følelse ved disse ord. Fortvivlelse. Garcia gav hende en eneste mulighed for at rædde sin røst og sin karriere: at tie. Hun skulle tie i lang tid, en del siger tre måneder, andre sex uger. Det lader som om det kun blev tre uger, men derpå vedtog en lang tid med øvelser, helt fra begyndelsen. Den undervisning hun havde fået i Stockholm havde været helt forkert og hun havde fremtræd aldeles for meget.

”Jeg levede af mine tårer og smerten af min hjemve”, sagde hun efterpå.

Det var en slidsom tid og hun tænkte iblandt at hun ikke ville klare det. Men dog, hun var overbevidst om at det var på scenen hun levede, hun skulle gennem denne prøvelse. Garcia lært hende at åndes på den rigtige måde, sådan at hendes sang nu også blev teknisk perfekt. Efterpå var hun taknemlig overfor ham men hun vilde ikke give ham hele æren for at havde hjulpet hende, thi hun sagde at hun sang ikke efter nogen menneskelig metode, kun efter fuglenes, og det med tak til Gud.

Efter et og et halvt år var hun så tilbage i Stockholm. Hun havde fået stillet sin hjemve efter natur og mennesker og nu skulle hun vise hvad hun havde lært i Paris. Ved den første forestilling klappedes det så meget at orkestret blev nødt til at afbryde ouverturen flere gange. Nu kaldtes hun ”en forædlet Lind” og blev udnævnet til *prima donna assoluta* i en alder af 22 år.

Hun havde mange store rolle derpå og var stjerne ved mange jubilæer og andre festligheder. Når kong Karl Johan fejrede 25 år på tronen skrev Johan Berwald hvad vi måske skulle kalde et show der hedde En majdag i Varend. Jenny kom ridende in på scenen på en levende hest og sang denne chauvinistiske sang:

I Sverige ligger en skogig trakt
Och Varend månde den heta.
En gång i fordom, så är det sagt,
bröt Dansken in, skall ni veta.
Men hur det gick honom, vet båd ni och jag,
och skogens fåglar de sjunga än i dag.
de sjunga, drilla, drilla
trill rillri, trill, rillri
om flickorna uti Varend.

Midt oppe i disse succeser var Jenny part i et triangeldrama. Hun havde boet hos komponisten Lindblad og hans kone, men det skete som måske måtte ske, han blev forelsket i hende. Han havde også en tid været i Paris medens hun var der. Jennys venner, blandt dem Fredrika Bremer, var bange før hvad der nu skulle ske. Det blev til et rigtigt drama hvor Lindblads kone, som Jenny holdt meget af, sagde at hun gerne ville trække sig om det gjorde manden og Jenny lykkelige. Det kunde nu ikke Jenny forestille sig. Hun beundrede Lindblad, men elskede ham gjorde hun ikke. Det var helt snart efterpå som hun mødte H.C.Andersen.

Hun havde en gang tidligere været i København og mødt Andersen helt kort når de begge to boede i Hotel Nord ved Kongens Nytorv. Andersen havde opsøgt hende, men hun havde været kold forover ham. Måske vidste hun ikke en gang hvem han var. Helt anderledes var det når hun nu i 1943 kom derhen. Det var Bournonville som ville have hende til Operaen hvor hun sang sin gamle paraderolle i Robert af Normandiet. Hun talte naturligvis ikke dansk, så hun sang på svensk og alle andre i ensemblet på dansk. Hun var meget nervøs - det var jo den første gang hun havde stået på en operascen udenom Sverige. Andersen beskrev i Mit Livs Eventyr deres nye møde. Det skete hos Bournonville.

..ikke som en Fremmed blev jeg nu modtaget, hjertelig rakte hun mig Haanden, talte om mine Skrifter og om Fredrika Bremer, ogsaa hendes deltagende Veninde; Talen kom snart paa Optræden i Kjøbenhavn, og Jenny Lind yttrede en stor Angst derfor: "udenfor Sverrig har jeg endnu aldrig sjunget", sagde hun, "i mit Hjem ere de Alle saa milde og gode mod mig, og om jeg nu optraadte i Kjøbenhavn og blev peben ud! - jeg tør ikke!"

Bournonville tog hende med til Det Kongelige hvor Johanne Heiberg optrådte. Det var ikke så godt tænkt, fordi Jenny blev helt knuset af at se den kønne og store skuespillerinde. Men det sluttede alligevel med at Bournonville fik som han ønskede og Jenny Lind stod frem på scenen. Den gang skulle man ikke kalde ind skuespillerne på ny efterpå, men det glemte publikum når Jenny havde sunget.

Andersen fortsætter om hendes optræden:

..det var en Aabenbarelse i Kunstens Rige; den ungdomsfriske delige Stemme trængte til alle Hjerter! her var Sandhed og Natur. Alt fik Betydning og Klarhed. I en Concert sang Jenny Lind sine svenske Sange. Det var noget saa eiendommelig, saa henrivende, man tænkte ikke på Concert-Salen. Folkemelodierna øvede deres Magt, frembaarne af saa reen Qvindelighed med Geniets udødelige Præg; der var stor Henrykkelse i Kjøbenhavn...Jenny Lind blev den første Kunstnerinde, hvem de danske Studenter bragte en Serenade...Paa Scenen var hun den store Kunstnerinde, der overstraalede hele sine Omgivelser, hjemme i sin Stue en bly, ung Pige med hele Barnets Sind og Fromhed. Hendes Optræden i Kjøbenhvn gjorde Epoke i vor Operas Historie, hendes Optræden og Personlighed viste mig Kunsten i sin Hellighed...

Jenny Linds datter fortæller at når studenterne i København havde hyldet hende med serenade og fulgt hende hjem, sang hun til dem fra sin balkon og skyndte sig siden ind hvor hun gemte sig i en dunkel hjørne. Hun grædte og lovede sig selv at blive bedre og bedre i fremtiden. Måske havde hun mange gange fortalt sine børn hvordan studenterne i København

sang for hende. Det var jo også for H.C.Andersen en stor oplevelse når studenterne i Lund sang serenade for ham. Det skal vi tale om næste tirsdag.

Man må nok sige at der var mange ting fælles mellem Andersen og Jenny Lind. Måske følte han sig nær hende på en aldeles speciel måde af disse grunder. Hun var jo også kommet af fattige forhold og hendes liv kunde godt ligesom hans beskrives som et eventyr. Hun havde sunget og danset for publikum siden hun var lille og var lykkedes at komme frem i en verden han havde en stærk længsel til, teater. Han blev fejret over hele Europa, meget fordi man opfattede hans barnelige sind som det væsentlige med ham. På samme måde sagdes det beundrende, ligesom Andersen sagde det, at Jenny Lind var så barnligt uskyldig. Han skrev flere digte til hende. Et eksempel:

Natur og Hjerte blev
de To, af hvem du lærte:
derfor Du sødt henrev-
Af Gud Du Aandens Flamme fik,
den sidder i dit Hjerte,
den lyser fra dit Blik.

Jenny var også meget venlig mod Andersen denne anden gang. Hun havde læst noget af ham og talte med ham om hans bøger. Det kunde han naturligvis godt lide. De havde også den fælles veninde Fredrika Bremer. Han havde allerede før han såg Jenny i Operaen skrevet i sin dagbog:

!0 september...Om aftenen med hende hos Bournonvilles; hendes og min Skal drukket; forelsket.

11 september. Sendt Jenny Lind et Digt.

12 september. I aften hos Bournonvilles med Jenny Lind. Foræret hende en Mappe.

13 september. Jenny Lind anden Gang i Operaet; hun fik en Bouquet og en Digt af mig; forstemt fordi hun resier på Løverdag.

14 September. Reisen udsat; hver Dag hos hende; sendte hende mine Digte; gaaet i Thorvaldsens Udstilling med hende.

16 September. Jenny Linds Concert.; om Aftenen hos Bournonvilles. Jenny og jeg fortrolige.

17 September. Middag hos Oelenschläger. Om Aftenen kom Jenny Lind. Jeg talte ikke noget med hende. ...Vi kørte i Omnibus og jeg fulgte hende hjem.

19 september. Besøgt hende. Læste de Andres Digte, tænkte paa at frie...

19 September. Sendte hende mit Portræt. Skrev Vise. ...Jeg elsker hende; kom hjem om Natten kl 1 1/2.

20 September. Ude på Toldboden kl 4 1/2, sagde Jenny Farvel, stukket Brev til hende som hun maa forstaa. Jeg elsker..

Ja, vi ved måske alle hvordan det er at være forelsket. Jenny boede sammen med Bournonvilles børn og de lagde godt mærke til at Andersen sendte Jenny både digte og blomster. Bournonvilles datter Charlotte skrev senere at Andersen ”havde siddet som Pjerrot

og sørget under månen”. Når han hviskede til børnene ”Har Jenny Lind ikke talt om mig? Han hun aldrig sagt ‘Han är mig kär?’” kiggede børnene alvorligt på ham og svarede: ”Næh!” Jenny y selv prøvede på at stille ham. Hun skrev i et brev til ham:

”Gode broder! Flere saker i Deres brev av idag har stämt mig ganska underligt och kommit mig att tro att De missförstått mig *KOMPLETT* då De vill se någon annan mening den den *ENDA* jag *KUNDE* mena i *ALLT* vad jag sagt dem. Men mer må De heller aldrig tro - och jag vore rent olycklig - om jag någonsin fällt ett ord som De kunde tyda på två sätt! Men det har jag ej! ...Var mig alltid en Broder - jag kan aldrig bli Dem annat än en syster.”

Hjemme i Stockholm tog Jenny hjælp af Fredrika Bremer. Hun prøvede at forklare før Andersen om Jenny. Hun gør det også ved at fortælle om skuespilleren med det pragtfulde navn Julius Caesar Günther som hun har været kammerat og kollega med i mange år og som Jenny måske var forelsket i. Men Andersen holdt fast vid håbet og Jenny skrev også til ham. I foråret 1844 refererede hun til et brev fra Bournonville, der havde skrevet at Andersen ”fælder Taarer” fordi Jenny ikke skriver til ham. Hun formoder at det er spøg men skriver alligevel. Hun takker ham for de dejlige eventyre og siger, at Den grimme Elling” er den dejligste. Hun siger dog ikke noget om Nattergalen i samme samling - det eventyr han havde skrevet efter det at han havde truffet hende og blevet inspireret av hendes sang. Jenny skriver om Den grimme ælling, som måske også kunde ramme hendes eget liv:

Min Gud, hvilken herlig gåfva att så kunna kläda sina LJUSA tankar i ord, att på en liten papperslapp göra så begripligt för människorna, hvad det vill säga att det ÄDLASTE ofta ligger som mest undangömdt och öfverhöljdt af uselhet och trasor, tills förvnligen inträder och visar gestalten i gudomlig dager.

Dog, i et andet brev forklarede hun:

Jag har beslutat at ej på flera år gifta mig! Nej! Jag vill helga min ungdom åt konsten. Men tro ej att jag under tiden ämnar glömma den, som visat mig den renaste och mest oegennyttiga kärleken! Nej! näst konsten blir han mitt levnadsmål!”

Ja, det var ikke Andersen hun talte om men netop Günther. I oktober 1844 rejste hun ud i verden for at begynde sit virkelige karriere i Europa. Hun begyndte i Berlin hvor hun omgik med både kongelige og kunstnere, præcist som H.C.Andersen. Fra at have været Sveriges idol blev hun nu også Tysklands. Efterpå tog hun til København til sit 25-års fødselsdag og mødte da Andersen på ny. Imellem havde han også haft andet at tænke på, ja. Jackie Wollschläger, der skrev en biografi for nogle år siden hvor hun koncentreret sig meget på hans seksuelle interesser, hævder at han også havde haft en anden forelskelse. Alligevel, når han så Jenny på ny flammede forelskelse til hende op.

Nu var Jenny Lind et megastjerne som blev kaldet guddommeligt inspireret. Bournonville holdt en tale til hende hvor han sagde at hver dansk mand ville være hendes bror. Da svarede Jenny at det ville blive for mange, og så valgt hun en til at repræsentere dem alle: det var Andersen. Så var han venligt og bestemt helt afvist som elsker.

Til vinteren var hun tilbage i Berlin og han tog en lang rejse i Tyskland. Til jul og nytår 1845 var også Andersen i Berlin. Jenny var så stor at hun selv skrev hjem ”Ett större uppseende än det jag gjort här i Berlin är icke tänkbart.”

Når Andersen kom frem tog han et værelse på British Hotel ved Unter den Linden og sendte en tjener til Jenny Lind for at få et billet til aftenens forestilling. Men det

kom intet. Han måtte stå ved døren til Operaen og lytte. Han følte sig så alene, skrev han. Næste dag tog han en vogn til hendes lejlighed men hun var ikke hjemme. Når han til slut fik hende at se, føltes det ikke så godt, og han var næsten ved at blive vred på hende. Juleaftens morgen gik han atter hjem til hende men hun var der ikke og han som havde kommet til Berlin for hendes skyld! Han skriver:

Intet hørt fra Jenny; jeg føler mig krænket, og veemodig! - hun er ikke i Berlin mod mig, som en Søster, skulde jeg have været hende fremmet her, da kunde hun have sagt mig det og jeg havde gjort det! - Hun har fyldt mit Bryst - jeg elsker hende ikke mere! hun har i Berlin skaaret det syge Kjød ud med en kold Kniv!...havde har jeg for det. Meget jeg har givet og det til Een, som Verden kalder den ædleste og bedste!

Juledag skrev Jenny til ham og anden juledag fejrede han forsinket jul med hende og fik sæbe og Eau de Cologne i gave. Hun
”var så velsignet, klappede mig, kladte mig et Barn”,
skriver han. Ja, der er vel nok Jenny Linds opfattelse af Andersen klar. De var på en måde venner og traf hinanden flere gange senere. I foråret var de i Weimar og tog sammen til Schillers og Goethes grave. Næste år når Jenny Lind havde haft stort succé i London og en buste blev gjort af hende, blev også Andersen hyllet ved sit besøg der. Han skriver hjem til Henriette Wulff:

Den Billedhugger som i London har gjort Jenny Linds Buste har gjort min som Pendant, og den er liig i høi Grad, men saa forædlet, saa deilig! - Ja, min Gud, saaledes gad jeg nok se ud!

Jenny Lind gik fra storhed til storhed. Men hun blev træt af så mange koncerter og operaforestillinger og begyndte at være træt ved teateret som sådant - hun klagede at man ikke måtte være et menneske, der var for meget beundring. Hun kom hjem til Sverige. Det var ikke helt lykkedes. Hun kom ikke godt sammen med sin mor og sin far og hun var ikke længere overbevist om at hun ville giftes med Julius Caesar Günther, nej nu betragtet hun sig som en evig Mademoiselle Lind. Hun skrev til Andersen at han aldrig ville få mere af hende end han havde fået og at hun ikke kunde give nogen lykke, hun der fløj verden rundt. Men han skulle love hende at han skulle søge efter en god kvinde, fordi at poesi er ikke nok. Ulykkelig skulle han alligevel ikke være hvis han levede alene, han havde sin egen verden.

Dog, hun var stadigvæk den store stjerne. I Danmark og Tyskland var det nu a la mode at have Jenny-Lind-krøller, der var Jenny Lind-cigarrer for herrerne og mange pigebørn blev døbt til Jenny. I Tyskland, hvor hun kom på ny, havde hun allerede tidligere meget gerne omgædes med Felix Mendelssohn. Han var gift og Jenny Lind sagdes ikke være til kærlighedshistorier af den slagsens, men hendes tjenerinde var overbevist om at hun elskede Mendelssohn. Han var heller ikke uinteressert. Samme jul som Andersen havde villet være med Jenny, skrev Mendelssohn til hende fra Leipzig:
”Alt siden De lemnede Leipzig har jeg ønsket mig at denne aften måtte være med Dem og give Dem gaver.”

De holdte mange koncerter sammen, men i 1847 døde han pludselig.

Jenny Lindfebern tog også fart når hun i 1847 kom til London. The Times skrev om hende at alle forventninger opfyldtes rigeligt. Selv skrev hun hjem at ”der findes vistnok ikke en værelse under solen der er så lykkelig som jeg er.”

I 1848 besluttede hun at forlade scenen. Derpå kom hun alligevel at synge på utallige koncerter. Og helt uventet kom hun til at begynde hvad næsten blev en ny, overraskende karriere: hun blev lokket til USA af den store cirkusmanager Phineas Barnum. Han kaldt sig selv Smuglernes konge, og var vel ikke helt til at stole på. Men Jenny undersøgte hans ry og han la op en turnéplan og var parat til at betale gode penge. Til slut accepterede hun.

I tre år kom Jenny Lind til at rejse rundt i Amerika, og helt ned til Kuba. Turneen kom også til at omfatte Europa. Når hun ankom til New York den første gang var der 30.000 mennesker der tog imod skibet. Jenny førtes rundt til aviser, asylers, fængsler, kirkegårde, og alle mulige og umulige steder hvor folk kunde se hende og journalister skrive om hende. Til den første koncert den 11 september 1850 var der 7000 i publikum.

På en stor del af turneen havde hun en ung pianist med. Ham havde hun mødt i Tyskland og hans navn var Otto Goldschmidt. Han var syv år yngre end hun og i februar 1852 blev de giftet. I et brev skriver hun at hun havde været så ensom og splittet og at hun længedes efter et hjem. Familien med tre børn boede i Dresden, London og Cannes.

Jenny Lind døde i en aldre av 67 år den 2 november 1887..Hennes datter Jenny Maude påstår, at hun sang den sidste morgen hun levede, nemlig Schumanns "Sonnenschein". Hendes mindesten rejstes i Westminster Abbey i The Poets´ Corner, nedenfor Händels minnessten, hvis musik hun plejede at synge.

De der kendte hende godt, opfattede hende som en meget kompliceret person, med heftig humør og med et barnligt drag. Hun var ikke til at diskutere, hun kunde blive meget vred og mange talte om hendes overdrevne hang til at kritisere mennesker på et påstået kristeligt udgangspunkt. Andre mente hun var utryg ved at aldrig kunde være helt sig selv når hun var så berømt.

Andersen blev i mange år før hendes død ved at forlange brev fra hende og klagede flere gange overfor Jette Wulff at han aldrig hørte fra Jenny. i 1851 foreslog Jette ham at han, ligesom hun selv. skulle tage til Amerika, og at han kunde rejse der sammen med Jenny Lind. Men Andersen sukkede

”det er for mig kun en smuk Phantasie.”

Han havde nok ikke i lang tid haft nogle tanker om at blive sammen med Jenny Lind. Men glemte hende helt havde han ikke. Der er mange der mener at Snedronningen, et af de mest centrale af Andersens eventyr, er inspireret af Jenny Lind.. Det udkom til jul 1845. En fortolkning er at det er udtryk for en religiøs krise som skulle have været inspireret af Jenny Linds meget religiøse levemåde. Om det kan meget siges men måske kan vi slutte med vad Cai Woel skrev i sin store H.C.Andersen-biografi i1950:

Snedronningen er Eventyret om ærgerrighedens Straf, om Kunstens Omkostninger - For Rosene voxer i Dale!”

